

РЕЦЕНЗИЯ

От Петя Александрова Александрова, департамент "Кино, реклама и шоубизнес", НБУ, професор и доктор на науките в направление 8.4 "Театрално и филмово изкуство" върху научните и творчески трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност "професор" по професионално направление 8.4 "Театрално и филмово изкуство", обявен в Държавен вестник бр. 109, с. 91, от 21.12.2021 г. с кандидат доц. д-р Мартин Венец Димитров.

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания:

От приложените материали се вижда, че доц. д-р Мартин Димитров отговаря на минималните национални изисквания, а по някои показатели значително ги надскача, особено като творчески продукти.

Все пак искам да обърна внимание, че не открих в регистъра на НАЦИД нанесени данните по наукометричните показатели на кандидата за заемане на досегашната му длъжност „доцент“. Надявам се този формален пропуск да бъде оправен.

II. Изследователска и (или) творческа дейност:

За нуждите на конкурса доц. Мартин Димитров е представил три пълнометражни игрални филма – „Мъж за милиони“, „Писма до Антарктида“ и „Сбогом, Джони“, на които е оператор. Първият е производство на БНТ и е реализиран преди 15 години, другите два са произведени с подкрепата на НФЦ през последните години. Веднага прави впечатление, че, от една страна, Мартин Димитров умее да работи с различни режисьори (Любомир Халачев, Станислав Дончев, Константин Буров), от друга – някои от тях го канят не само за един филм, а разчитат на него и в още свои продукции. Което показва уменията на кандидата да се „нагажда“ към специфичните изисквания на конкретните автори, но и те да останат доволни от резултата и да го търсят при следващ проект. Обърнато към преподаването – това говори за разностранен опит с различни екипи, който може да бъде споделен и да бъде от полза за студентите.

1. Игралният филм „Мъж за милиони“, 2006, реж. Любомир Халачев.

Филмът е откривена любовна история. След 30 години забогатяла, но самотна българка (Ина Попова) се връща от САЩ да се срещне с младежкото си увлечение. Той (Любен Чаталов) е преуспяващ на сцената, но не и в личния си живот актьор. И тяхната среща все не може да се състои... Което предполага определено решение – носталгия по младостта на героите, запазено романтично отношение наред меркантилността и цинизма на съвремието, вяност към приятели и минало.

Конкретните операторски постижения, които откривам в този филм, са в посока на портретуването на малко старомодните и изпаднали в емоционална безизходица герои в опоектизиран ключ. Те – Любо и Меги - вече не са млади и трябва да изглеждат като бивши красавци, леко увехнали и обрълени от невзгоди, но останали интересни, защото са запазили в себе си надеждата и копнежа по „другия наш възможен живот“. Отношението на камерата към тях е с любов и нежност, с отбелязване и на най-леката промяна в настроенията им.

Що се отнася до средата, тя е отчасти бутафорна, което си има сюжетната мотивация – героят е актьор и всичко в него и около него (особено свързаното с приятеля режисьор) е малко в повече, приповдигнато и дори театрално патетично. В този смисъл средата на Меги, особено при разходката ѝ с приятелката из гората, е ненужно изкуствена – тя, точно обратното на героя, е приземена и реалистка по професия, природата би трябвало да е по-автентична. Във филма се използват достатъчно възможности, в които личи професионализма на оператора – кран, фарт, снимки от кола и в кола. Верен на жанра, Мартин Димитров разкроява и омекотява историята, за да представлява тя фантазия и блян за щастие в по-голяма степен, отколкото достоверност.

2. Игралният филм „Писма до Антарктида“, 2019, реж. Станислав Дончев.

Леденият континент е само фон за тази семейна трагедия, в която 33-годишната майка „праща“ в Антарктида нелепо починалия в катастрофа съпруг, за да скрие истината от 8-годишния им син. Така че снимки от Мартин Димитров на Антарктида няма, те са правени от друг и са периферна линия. Но усещането за студ е сред основните емоционални лостове на оператора. При цялата красота на Диана (Ирмена Чичикова) тръпки те побиват от нейното мъченическо и на места неуравновесено присъствие. Близките планове, снимането от ръка трудно и постепенно разтапя

разстоянието между нея и останалите герои, докато накрая тя, подобно на Кай от „Снежната кралица“, да може да плаче с топли и пречистващи сълзи.

В този филм Мартин Димитров залага на постоянните, но фини контрасти, които подмолно разяждат и после съграждат отношенията. В уж уютните или поне добре обзаведени пространства на дома и училището се е настанила психическа нестабилност и тревога, и, макар от страна на майката те да са породени от загриженост, в тях е неуютно. Например интернетът и телефонът са заплаха, която може да разкрие истината. Зъбът от тюлен е фетиш, но и ябълка на раздора между съучениците. Майка и син са постоянно заедно – а изглеждат съвсем отдалечени. Присъствието на снега се обиграва не само от Антарктида, където като че ли е по-топло, поне в човешки план, отколкото в заледената вода, в която момчето за малко да се удави. Бялото контрастира с тъмните тонове на Диана, особено с дълбочината на очите ѝ – усещането е, че в тях също можеш да се удавиш.

3. Игралният филм „Сбогом, Джони“, 2020, реж. Константин Буров.

Третото заглавие е в съвсем различен стил – съвременен трилъър, в който обърканият младеж Кранки (Деян Георгиев) попада в затвора и приема покровителството на Джони (Георги Керменски), което ще му струва вътрешната свобода. Направен по романа на Марин Дамянов (който е и сценарист), филмът представлява сложност за оператора в опита да предизвика ефект на отстранение от криминалната фабула и да представи историята на друго ниво като версия на отношенията между Фауст и Мефистофел.

Какво струва на човек продаването на душата му - не срещу пари, а срещу сбъднати желания. И колко е невъзможно да изплатиш моралните си дългове и да се откопчиш от зависимостите. Допълнителната линия с любовните отношения между Кранки и Ния (Християна Стоименова) ще се противопостави на злокобността от действията на Джони.

За Мартин Димитров този филм представлява друга динамика, екшън решения и контрастно разработен психологизъм, който не е в нюансите като в предишните два филма, а в острия сблъсък. Особена трудност е образа на Джони, който ни се разкрива постепенно – в началото като простодушен, но физически силен защитник, после като обсебен и зловещ манипулатор. За съжаление актьорският потенциал не е достатъчен за

така сложно замислената личност и не е много убедително как можеш да боготвориш подобно грубо вмешателство в живота. Операторът е положил усилие да преодолее недодялаността на Георги Керменски и да тушира липсата му на чар с известно омекотяване в началото, дори симпатия, а после подчертава маниакалните импулси на героя, без да спестява липсата на логика при него.

4. Документалните филми „Блян за щастие“, 2016, и Малката маркиза“, 2021, режисьор и на двата Станислав Дончев

Мартин Димитров е избрал допълнително да ни представи също операторската си работа в документалното кино. Това е отделна линия в неговата реализация, за мен тя даже е предпочитана, защото показва различни, неизползвани в игралното кино, умения на кандидата. Преди всичко имаме кардинална промяна във времето, жанра и стила. Става дума за исторически филмови портрети на писатели – първият на Димчо Дебелянов, вторият на Фани Попова-Мутафова. Предизвикателствата в този вид документално кино са в едновременното използване на три разказвателни пласта: чрез архивни материали (снимки, писма, документи); чрез интервюта с експерти, които представят днешната перспектива към Димчо Дебелянов и Фани Попова; чрез игрални възстановки, които допълват структурно и емоционално разказа. Тези сложни конструкции предполагат няколко професионални умения, които Мартин Димитров притежава и ни показва.

При работата с архиви – прецизност, която обаче не подтиска, не доминира в своето многообразие и количество, а откроява опoетизирането на документа като досег с миналото.

При интервютата – рефлекс спрямо динамиката на словото и мимиката на избраните личности, поставени в изчистена и доста статична среда. Понякога на пръв поглед те нямат толкова пряко отношение към героите – могат да се открият и по-компетентни експерти, и по-близки роднини. Но при тези хора благодарение на камерата ние долавяме силната емоционална връзка с писателите.

При възстановките – не усещане за сливане с епохата и героя, а обратното – изпъкване на условността, на театралното действие. Димчо Дебелянов е сниман в гръб и положението на камерата дава няколко предимства. Дебелянов е малко нереален, повече думи, отколкото визия. Светът пред него е през неговите очи, субективен, а не

обективен. И този свят е леко размазан, на каданс, повече фантазия, отколкото действителност. Фани Попова пък е в два свята. Единият е в съдебната зала, където е в несвойствена среда и трябва да се защитава от нападките на новата власт. Другият е сред себеподобни – например в дамския литературен клуб. И в двата отеква нейната дарба да борави със словото в цялата му сила, нейната духовна красота, подчертана от любовното вглеждане на камерата. Известната острота на лицето и говоренето ѝ намират своя опонент при допълнителната фигура на Разказвача, който лично представя основните моменти. Операторът го е снимал да изглежда и описва меко, в контраст с действителността на Фани Попова, с която се запознаваме както чрез документите, така и чрез възстановките.

III. Други дейности на кандидата:

Точно в документалните филми Мартин Димитров най-вече показва умението да работи с разнороден материал и фактура. Например сътрудничеството му със Стойчо Шишков дава още един исторически портрет, но на режисьор – „Кирето – момчето, което си отиде“ (за Людмил Кирков), а също така и ярко публицистичния „Народен дом на терора“, където през историята на сградата на Львов мост ще премине век човешка мъка. Ще изтъкна още, че Мартин Димитров се включва и във вече почти изтласканата в периферията сфера на научнопопулярното кино – в „Съвременни методи при мозъчни операции“, реж. Цветана Маринова и „Цената на дълголетие“, реж. Валентина Фиданова.

Споменавам тези заглавия, защото в случая оценяваме доколко Мартин Димитров интензивно участва в кинопроцесите комплексно, не само като оператор на игрални филми, които е представил за конкурса. Смятам, че игралните и документалните му филми го заявяват като универсален професионалист както в творчески, така и в социално обществен план. Обръщам също внимание, че докторатът му е посветен на филмовия репортаж – така сякаш няма област в киното, която да убягва от любопитството му в занаята. Освен това му се случва да работи и в съавторство с други оператори (Емил Топузов, Ярослав Яшев), което го представя като лоялен и услужлив колега, на когото може да се разчита.

Отделно той е в състояние да опише в текстове своите разсъждения по професионални теми, когато се налага. Такива са статиите му в списание „Кино“ и научния сборник на НАТФИЗ за 2021 година.

IV. Лични впечатления:

Личните ми впечатления за Мартин Димитров са още от ранните му години. По някакъв начин с Мартин бяхме в сходна позиция – деца на изявени киноспециалисти в своята област (той син на оператора Венец Димитров, аз на киноведа Александър Александров), които искат да вървят по стъпките на бащите си, но имат и амбицията да не останат в сянката им. От една страна ни беше по-лесно – бяхме потопени във филмовия процес от малки, в киното като че ли нямаше тайни за нас. От друга, беше и по-трудно – летвата на постоянните сравнения с родителите беше вдигната високо, а самодоказването трябваше да преодолее бариерата на презумпцията за връзка при реализирането ни. Без твърд и устойчив характер тази ситуация е подтискаща, казвам го от личен опит. Така Мартин отрано демонстрира своята индивидуалност и последователност да отстоява мястото си в професията – без конфронтация, но и без да отстъпва от възгледите си.

За финал: Предоставените материали, както и филмите, на които е оператор, ми дават основание да изкажа мнение, че доц. д-р **Мартин Димитров има необходимите качества, за да му бъде присъдена академичната длъжност „професор“** и аз гласувам **"ЗА"**.

София, 18.04.2022 г.

С уважение:

проф. Петя Александрова, д.н.